

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

రావణస్య పుత్రాణాం బంధూనాం చ యుద్ధాయ ప్రస్థానమంగదేన
నరాంతకస్య వధశ్చ

ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః |
శ్రుత్వా శోకాభిభూతస్య త్రిశిరా వాక్యమబ్రవీత్ || 6.69.1 ||

ఏవమేవ మహావీర్యో హతో నస్తాతమధ్యమః |
న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపంతి యథా భవాన్ || 6.69.2 ||

నూనం త్రిభువనస్యాపి పర్యాప్తస్త్వమసి ప్రభో |
స కస్మాత్ ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మానమీదృశం || 6.69.3 ||

బ్రహ్మాదత్తాస్తి తే శక్తిః కవచం సాయకో ధనుః |
సహస్రఖరసంయుక్తో రథో మేఘసమస్వనః || 6.69.4 ||

త్వయాసకృద్ధి శస్త్రేణ విశస్తా దేవదానవాః |
స సర్వాయుధసంపన్నో రాఘవం శాస్తుమర్హసి || 6.69.5 ||

కామం తిష్ఠ మహారాజ నిర్గమిష్యామ్యహం రణే |
ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగానివ || 6.69.6 ||

శంబరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా |
తథాద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః || 6.69.7 ||

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః |
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః || 6.69.8 ||

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాంతకనరాంతకౌ |
అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవుర్యుద్ధహర్షితాః || 6.69.9 ||

తతోఽహమహమిత్యేవం గర్జంతో నైర్వృతర్షభాః |
రావణస్య సుతా వీరాః శక్రతుల్యపరాక్రమాః || 6.69.10 ||

అంతరిక్షగతాః సర్వే సర్వే మాయావిశారదాః |
సర్వే త్రిదశదర్పఘ్నాః సర్వే సమరదుర్మదాః || 6.69.11 ||

సర్వే సుబలసంపన్నాః సర్వే విస్తీర్ణకీర్తయః |
సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయంతే స్మ నిర్జితాః || 6.69.12 ||

దేవైరపి సగంధర్షైః సకిన్నరమహోరగైః |
సర్వేఽస్త్రవిదుషో వీరాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః |
సర్వే ప్రవరవిజ్ఞానాః సర్వే లబ్ధవరాస్తథా || 6.69.13 ||

స తైస్తథా భాస్కరతుల్యవర్చసైః
సుతైర్వృతః శత్రుబలశ్రియార్దనైః |
రరాజ రాజా మఘవాన్ యథామరై -
ర్వృతో మహాదానవదర్పనాశనైః || 6.69.14 ||

స పుత్రాన్ సంపరిష్వజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః |
ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస వై రణే || 6.69.15 ||

యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ చాపి రావణః |
రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే || 6.69.16 ||

తేఽభివాద్య మహాత్మానం రావణం లోకరావణం |
కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే || 6.69.17 ||

సర్వౌషధీభిర్గంధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః |
నిర్జగ్ముర్నైర్మృతశ్రేష్ఠాః షడేతే యుద్ధకాంక్షిణః || 6.69.18 ||

త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ |
మహోదరమహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాలచోదితాః || 6.69.19 ||

తతః సుదర్శనం నాగం నీలజీమూతసన్నిభం |
ఐరావతకులే జాతమారురోహ మహోదరః || 6.69.20 ||

సర్వాయుధసమాయుక్తస్తూణీభిశ్చాప్యలంకృతః |
రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాస్తమూర్ధని || 6.69.21 ||

హయోత్తమసమాయుక్తం సర్వాయుధసమాకులం |
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః || 6.69.22 ||

త్రిశిరా రథమాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః |
సవిద్యుదుల్కః సజ్వాలః సేంద్రచాప ఇవాంబుదః || 6.69.23 ||

త్రిభిః కిరీట్టిస్త్రిశిరాః శుశుభే స రథోత్తమే |
హిమవానివ శైలేంద్రస్త్రిభిః కాంచనపర్వతైః || 6.69.24 ||

అతికాయోఽతితేజస్వీ రాక్షసేంద్రసుతస్తదా |
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్కతాం || 6.69.25 ||

సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్షం సుకూబరం |
తూణీబాణాసన్నైర్దీప్తం ప్రాసాసిపరిఘాకులం || 6.69.26 ||

స కాంచనవిచిత్రేణ కిరీటేన విరాజతా |
భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః ప్రభాభిరివ భాసయన్ || 6.69.27 ||

స రరాజ రథే తస్మిన్ రాజసూనుర్మహాబలః |
వృతో నైర్వృతశార్దులైర్వజ్రపాణిరివామరైః || 6.69.28 ||

హయముచ్చైఃశ్రవఃప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణం |
మనోజవం మహాకాయమారురోహా నరాంతకః || 6.69.29 ||

గృహీత్వా ప్రాసముల్కాభం విరరాజ నరాంతకః |
శక్తిమాదాయ తేజస్వీ గుహాః శిఖిగతో యథా || 6.69.30 ||

దేవాంతకః సమాదాయ పరిఘం హేమభూషణం |
పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపుర్విష్ణోర్విడంబయన్ || 6.69.31 ||

మహాపార్శ్వో మహాతేజా గదామాదాయ వీర్యవాన్ |
విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే || 6.69.32 ||

తే ప్రతస్థుర్మహాత్మానోఽమరావత్యాః సురా ఇవ |
తాన్ గజైశ్చ తురంగైశ్చ రథైశ్చాంబుదనిఃస్వనైః || 6.69.33 ||

అనూత్పేతుర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః |
తే విరేజుర్మహాత్మానః కుమారాః సూర్యవర్చసః || 6.69.34 ||

కిరీటినః శ్రియా జష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవాంబరే |
ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం శస్త్రాణామావలిః సితా || 6.69.35 ||

శరదభ్రప్రతీకాశా హంసావలిరివాంబరే |
మరణం వాపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయం || 6.69.36 ||

ఇతి కృత్వా మతిం వీరాః సంజగ్ముః సంయుగార్థినః |
జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాపి సాయకాన్ || 6.69.37 ||

జగృహుశ్చ మహాత్మానో నిర్యాంతో యుద్ధదుర్మదాః |
క్ష్యేడితాస్ఫోటితానాం వై సంచచాలేవ మేదినీ || 6.69.38 ||

రక్షసాం సింహనాదైశ్చ సంస్ఫోటితమివాంబరం |
తేఽభినిష్కమ్య ముదితా రాక్షసేంద్రా మహాబలాః || 6.69.39 ||

దదృశుర్వానరానీకం సముద్యతశిలానగం |
హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశూ రాక్షసం బలం || 6.69.40 ||

హస్త్యశ్వరథసంబాధం కింకిణీశతనాదితం |
నీలజీమూతసంకాశం సముద్యతమహాయుధం || 6.69.41 ||

దీప్తానలరవిప్రఖ్యైర్నైర్మృతైః సర్వతో వృతం |
తద్ దృష్ట్వా బలమాయాతం లభ్యలక్షాః ప్లవంగమాః || 6.69.42 ||

సముద్యతమహాశైలాః సంప్రణేదుర్ముహుర్ముహుః |
అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంత వానరాః || 6.69.43 ||

తతః సముత్కృష్టరవం నిశమ్య
రక్షోగణా వానరయూథపానాం |
అమృష్యమాణాః పరహర్షముగ్రం
మహాబలా భీమతరం ప్రణేదుః || 6.69.44 ||

తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూథపాః |
విచేరురుద్యతైః శైలైర్నగాః శిఖరిణో యథా || 6.69.45 ||

కేచిదాకాశమావిశ్య కేచిదుర్వాం ప్లవంగమాః |
రక్షఃసైన్యేషు సంక్రుద్ధాః కేచిద్ ద్రుమశిలాయుధాః || 6.69.46 ||

ద్రుమాంశ్చ విపులస్కంధాన్ గృహ్య వానరపుంగవాః |
తద్ యుద్ధమభవద్ ఘోరం రక్షోవానరసంకులం || 6.69.47 ||

తే పాదపశిలాశైలైశ్చక్రుర్వృష్టిమనూపమాం |
బాణౌఘైర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమవిక్రమాః || 6.69.48 ||

సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవానరాః |
శిలాభిశ్చూర్ణయామాసుర్యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః || 6.69.49 ||

నిర్జఘ్నుః సంయుగే క్రుద్ధాః కవచాభరణావృతాన్ |
కేచిద్ రథగతాన్ వీరాన్ గజవాజిగతానపి || 6.69.50 ||

నిర్జఘ్నుః సహసాఽఽప్లుత్య యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః |
శైలశృంగాన్వితాంగాస్తే ముష్టిభిర్వాంతలోచనాః || 6.69.51 ||

చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుంగవాః |
రాక్షసాశ్చ శరైస్తీక్ష్ణైర్భిభిదుః కపికుంజరాన్ || 6.69.52 ||

శూలముద్గరఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చ శక్తిభిః |
అన్యోన్యం పాతయామాసుః పరస్పరజయైషిణః || 6.69.53 ||

రిపుశోణితదిగ్ధాంగాస్తత్ర వానరరాక్షసాః |
తతః శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టైర్వారిరాక్షసైః || 6.69.54 ||

ముహూర్తేనావృతా భూమిరభవచ్ఛోణితోక్షితా |
విక్లైః పర్వతాకారై రక్షోభిరభిమర్దితైః |
ఆసీద్ వసుమతీ పూర్ణా తదా యుద్ధమదాన్వితైః || 6.69.55 ||

ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్నుశ్చైలాశ్చ వానరాః |
పునరంగైస్తదా చక్రురాసన్నా యుద్ధమద్భుతం || 6.69.56 ||

వానరాన్ వానరైరేవ జఘ్నుస్తే నైరృతర్షభాః |
రాక్షసాన్ రాక్షసైరేవ జఘ్నుస్తే వానరా అపి || 6.69.57 ||

ఆక్షిప్య చ శిలాః శైలాంజఘ్నుస్తే రాక్షసాస్తదా |
తేషాం చాచ్ఛిద్య శస్త్రాణి జఘ్నూ రక్షాంసి వానరాః || 6.69.58 ||

నిర్జఘ్నుః శైలశృంగైశ్చ బిభిదుశ్చ పరస్పరం |
సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవానరాః || 6.69.59 ||

భిన్నవర్మతనుత్రాణా రాక్షసా వానరైర్వితాః |
రుధిరం ప్రసృతాస్తత్ర రససారమివ ద్రుమాః || 6.69.60 ||

రథేన చ రథం చాపి వారణేనాపి వారణం |
హయేన చ హయం కేచిన్నిర్జఘ్నుర్వానరా రణే || 6.69.61 ||

క్షురప్తైరర్థచంద్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైః శరైః |
రాక్షసా వానరేంద్రాణాం బిభిదుః పాదపాఞ్శ్శిలాః || 6.69.62 ||

వికీర్ణాః పర్వతాస్తైశ్చ ద్రుమచ్ఛిన్నైశ్చ సంయుగే |
హతైశ్చ కపిరక్షోభిర్ద్ధుర్ధమా వసుధాభవత్ || 6.69.63 ||

తే వానరా గర్వితహృష్టచేష్టాః
సంగ్రామమాసాద్య భయం విముచ్య |
యుద్ధం స్మ సర్వే సహ రాక్షసైస్తే
నానాయుధాశ్చక్రురదీనసత్త్వాః || 6.69.64 ||

తస్మిన్ ప్రవృత్తే తుములే విమర్దే
ప్రహృష్యమాణేషు వలీముఖేషు |
నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు
మహార్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః || 6.69.65 ||

తతో హయం మారుతతుల్యవేగ -
మారుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య |
నరాంతకో వానరసైన్యముగ్రం
మహార్ణవం మీన ఇవావివేశ || 6.69.66 ||

స వానరాన్ సప్త శతాని వీరః
 ప్రాసేన దీప్తేన వినిర్భిభేద |
 ఏకః క్షణేనేంద్రరిపుర్మహాత్మా
 జఘాన సైన్యం హరిపుంగవనాం || 6.69.67 ||

దదృశుశ్చ మహాత్మానం హయపృష్ఠప్రతిష్ఠితం |
 చరంతం హరిసైన్యేషు విద్యాధరమహర్షయః || 6.69.68 ||

స తస్య దదృశే మార్గో మాంసశోణితకర్దమః |
 పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతః || 6.69.69 ||

యావద్ విక్రమితుం బుద్ధిం చక్రుః ప్లవగపుంగవాః |
 తావదేతానతిక్రమ్య నిర్భిభేద నరాంతకః || 6.69.70 ||

జ్వలంతం ప్రాసముద్యమ్య సంగ్రామాగ్రే నరాంతకః |
 దదాహ హరిసైన్యాని వనానీవ విభావసుః || 6.69.71 ||

యావదుత్పాటయామాసుర్వృక్షాఞ్శైలాన్ వనౌకసః |
 తావత్ ప్రాసహతాః పేతుర్వజ్రకృత్తా ఇవాచలాః || 6.69.72 ||

దిక్షు సర్వాసు బలవాన్ విచచార నరాంతకః |
 ప్రమృద్నన్ సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాలే యథానిలః || 6.69.73 ||

న శేకుర్థావితుం వీరా న స్థాతుం స్పందితుం భయాత్ |
 ఉత్పతంతం స్థితం యాంతం సర్వాన్ వివ్యాధ వీర్యవాన్ || 6.69.74 ||

ఏకేనాంతకకల్పేన ప్రాసేనాదిత్యతేజసా |
 భగ్నాని హరిసైన్యాని నిపేతుర్ధరణీతలే || 6.69.75 ||

వజ్రనిష్పేషసదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనం |
 న శేకుర్వానరాః సోఢుం తే వినేదుర్మహాస్వనం || 6.69.76 ||

పతతాం హరివీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశిరే |
వజ్రభిన్నాగ్రకూటానాం శైలానాం పతతామివ || 6.69.77 ||

యే తు పూర్వం మహాత్మానః కుంభకర్ణేన పాతితాః |
తే స్వస్థా వానరశ్రేష్ఠాః సుగ్రీవముపతస్థిరే || 6.69.78 ||

ప్రేక్షమాణః స సుగ్రీవో దదృశే హరివాహినీం |
నరాంతకభయత్రస్తాం విద్రవంతీం యతస్తతః || 6.69.79 ||

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాంతకం |
గృహీతప్రాసమాయాంతం హయపృష్ఠప్రతిష్ఠితం || 6.69.80 ||

దృష్ట్వోవాచ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః |
కుమారమంగదం వీరం శక్రతుల్యపరాక్రమం || 6.69.81 ||

గచ్ఛైనం రాక్షసం వీరం యోఽసౌ తురగమాస్థితః |
క్షోభయంతం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణైర్వియోజయ || 6.69.82 ||

స భర్తుర్వచనం శ్రుత్వా నిష్పపాతాంగదస్తదా |
అనీకాన్మేఘసంకాశాదంశుమానివ వీర్యవాన్ || 6.69.83 ||

శైలసంఘాతసంకాశో హరీణాముత్తమోఽంగదః |
రరాజాంగదసన్నద్ధః సధాతురివ పర్వతః || 6.69.84 ||

నిరాయుధో మహాతేజాః కేవలం నఖదంష్ట్రవాన్ |
నరాంతకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రోఽబ్రవీద్ వచః || 6.69.85 ||

తిష్ఠ కిం ప్రాకృతైరేభిర్హరిభిస్త్యం కరిష్యసి |
అస్మిన్ వజ్రసమస్పర్శం ప్రాసం క్షిప్ర మమోరసి || 6.69.86 ||

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా ప్రచుక్రోధ నరాంతకః |
 సందశ్య దశనైరోష్ఠం నిఃశ్వస్య చ భుజంగవత్ |
 అభిగమ్యాంగదం క్రుద్ధో వాలిపుత్రం నరాంతకః || 6.69.87 ||

స ప్రాసమావిధ్య తదాంగదాయ
 సముజ్జ్వలంతం సహసోత్ససర్జ |
 స వాలిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే
 బభూవ భగ్నో న్యపతచ్ఛ భూమౌ || 6.69.88 ||

తం ప్రాసమాలోక్య తదా విభగ్నం
 సుపర్ణకృత్తోరగభోగకల్పం |
 తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్ర -
 స్తురంగమస్యాభిజఘాన మూర్ధ్ని || 6.69.89 ||

నిమగ్నపాదః స్ఫుటితాక్షితారో
 నిష్క్రాంతజిహ్వోఽచలసన్నికాశః |
 స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ
 తలప్రహరేణ వికీర్ణమూర్ధా || 6.69.90 ||

నరాంతకః క్రోధవశం జగామ
 హతం తురంగం పతితం సమీక్ష్య |
 స ముష్టిముద్యమ్య మహాప్రభావో
 జఘాన శీర్షే యుధి వాలిపుత్రం || 6.69.91 ||

అథాంగదో ముష్టివిశీర్ణమూర్ధా
 సుస్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణం |
 ముహుర్విజజ్వాల ముమోహ చాపి
 సంజ్ఞాం సమాసాద్య విసిస్మియే చ || 6.69.92 ||

అథాంగదో మృత్యుసమానవేగం
 సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృంగకల్పం |
 నిపాతయామాస తదా మహాత్మా
 నరాంతకస్యోరసి వాలిపుత్రః || 6.69.93 ||

స ముష్టినిర్భిన్ననిమగ్నవక్షా
 జ్వాలా వమఞ్శోణితదిగ్ధగాత్రః |
 నరాంతకో భూమితలే పపాత
 యథాచలో వజ్రనిపాతభగ్నుః || 6.69.94 ||

తదాంతరిక్షే త్రిదశోత్తమానాం
 వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదః |
 బభూవ తస్మిన్ నిహతేఽగ్ర్యవీర్యే
 నరాంతకే వాలిసుతేన సంఖ్యే || 6.69.95 ||

అథాంగదో రామమనఃప్రహర్షణం
 సుదుష్కరం తత్ కృతవాన్ హి విక్రమం |
 విసిష్మియే సోఽప్యతి వీర్యవిక్రమః
 పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః || 6.69.96 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ||